

Študijná príručka: Rímske cisárstvo a vzostup kresťanstva

Táto príručka je navrhnutá na preskúmanie a upevnenie vedomostí o kľúčových obdobiach Rímskej ríše, jej štruktúre, kultúre a náboženských zmenách, ktoré formovali západnú civilizáciu. Kvíz s krátkymi odpoveďami

Odpovedzte na nasledujúce otázky v rozsahu 2-3 viet na základe poskytnutých informácií.

1. Ako sa zmenila forma vlády v Ríme nástupom Octavia Augusta a ako sa toto obdobie nazýva?
2. Opíšte význam vlády adoptívnych cisárov a menujte aspoň dvoch z nich.
3. Akým hrozbám čelil cisár Marcus Aurelius a aký dôkaz o jeho prítomnosti na území dnešného Slovenska existuje?
4. Vysvetlite, čo bola tetrarchia a ktorý cisár ju zaviedol na riešenie problémov Rímskej ríše.
5. Aký bol význam Milánskeho ediktu a ktorý cisár ho vydal?
6. Popíšte štruktúru a význam rímskych légii a špeciálnu úlohu prétoriánskej gardy.
7. Čo bol Limes Romanus a uveďte príklady rímskych táborov na území dnešného Slovenska.
8. Ako sa delí Biblia a aký je vzťah medzi Starým zákonom a kresťanstvom?
9. Zhrňte základné učenie Ježiša Krista a dôvod, prečo bol Rimanmi odsúdený na smrť.
10. S akými problémami sa stretávali prví kresťania v Rímskej ríši a ako sa ich postavenie zmenilo do konca 4. storočia?

Kľúč k odpovediam

1. Nástupom Octavia Augusta sa skončilo obdobie republiky a začalo sa obdobie cisárstva. Hoci Octavius zachoval republikánsku formu vlády, v skutočnosti bol hlavou štátu a označoval sa za prvého občana (princeps), preto sa toto obdobie nazýva principát. Vládol podľa zásady, že cisár je hlavou štátu a nikomu sa nezodpovedá.
2. Vláda adoptívnych cisárov trvala od roku 98 do 180 a počas nej dosiahla Rímska ríša najväčší územný rozmach. Pomenovanie získali podľa toho, že každý z nich adoptoval svojho nástupcu. K najvýznamnejším patrili Traján, za ktorého vlády mala ríša najväčší územný rozsah, a Hadrián, ktorý začal budovať Limes Romanus.
3. Marcus Aurelius musel čeliť útokom germánskych kmeňov Markomanov a Kvádov, ktoré sídlili na území dnešných Čech a Slovenska. Dôkazom o prítomnosti rímskych légii až pri Trenčíne počas týchto bojov je nápis na trenčianskej skale, ktorý dal zhotoviť legát Marcus Valerius Maximianus.
4. Tetrarchia bola forma vlády, pri ktorej bola moc rozdelená medzi štyroch panovníkov, aby mohli lepšie kontrolovať rozsiahlu ríšu z viacerých centier. Tento systém zaviedol cisár Dioklecián (vládol 284-305), ktorý si uvedomoval, že nedokáže efektívne kontrolovať celú ríšu sám.
5. Milánsky edikt bol dokument, ktorý v roku 313 zrovnoprávnil kresťanstvo s ostatnými náboženstvami v Rímskej ríši, čím ukončil obdobie jeho prenasledovania. Vydal ho cisár Konštantín Veľký, ktorý si uvedomil vzrastajúci vplyv kresťanstva.
6. Rímske légie boli dobre vycvičené žoldnierske vojsko s vynikajúcou výzbrojou a stratégiou, ktoré bolo základom rímskych výbojov. Zvláštnou súčasťou vojska bola prétoriánska garda, ktorá chránila cisárov a hlavné mesto, pričom jej vplyv bol často taký veľký, že dokázala dosadzovať nových cisárov.
7. Limes Romanus bola opevnená hranica Rímskej ríše tvorená systémom kamenných táborov a pevností, ktorá v Európe viedla pozdĺž riek Rýn a Dunaj. Na území dnešného Slovenska sa nachádzali tábory ako Laugaricio (Trenčín), Kelementia (Iža) a Gerulata (Rusovce).
8. Najvýznamnejšia kniha kresťanov sa nazýva Biblia a delí sa na Starý zákon a Nový zákon. Kresťanstvo vyrastá zo židovskej tradície obsiahnutej v Starom zákone, ktorý obsahuje informácie o monoteistických predstavách Židov a histórii starovekých národov.

9. Ježiš Kristus učil, že najdôležitejšie je milovať Boha a svojich blížnych, a vyzýval ľudí, aby konali dobré skutky. Jeho učenie sa nepáčilo niektorým židovským kňazom, ktorí ho obvinili, že sa chce stať židovským kráľom, na čo ho Rimania dali usmrtiť ukrižovaním.

10. Prví kresťania boli Rimanmi považovaní za vzbúrencov, pretože odmietali uctievať rímskych bohov a cisárov, čo viedlo k ich prenasledovaniu a vraždeniu. Ich situácia sa zlepšila v roku 313 Milánskym ediktom a v roku 395 cisár Teodosius nariadil, aby sa kresťanstvo stalo hlavným náboženstvom v ríši.

Otázky na esej

1. Porovnajte a analyzujte formy vlády známe ako principát a dominát. Vysvetlite, ako každá z nich odrážala stav a potreby Rímskej ríše v danom období.
2. Diskutujte o multifunkčnej úlohe rímskej armády. Zamerajte sa nielen na jej vojenské úspechy, ale aj na jej rolu pri budovaní infraštruktúry (cesty, tábory), šírení rímskej kultúry a jej politickom vplyve (napr. prétoriánska garda).
3. Opíšte hlavné faktory, ktoré prispeli k úpadku a konečnému zániku Západorímskej ríše. Vo svojej odpovedi zohľadnite vnútorné problémy aj vonkajšie hrozby, ako je sťahovanie národov.
4. Analyzujte vzťah medzi Rímskou ríšou a kresťanstvom od jeho vzniku až po jeho ustanovenie za štátne náboženstvo. Vysvetlite príčiny počiatočného prenasledovania a dôvody neskoršieho prijatia.
5. Popíšte charakteristické črty života v rímskom meste, ako sú architektúra, náboženstvo, spoločenský život a zábava. Uveďte, ako tieto prvky prispeli k šíreniu rímskeho spôsobu života v provinciách.

Slovník kľúčových pojmov

Pojem	Definícia
adoptovať	Osvojiť, prijať za vlastného.
amfiteáter	Priestor s javiskom v strede.
apoštoli	Muži, ktorých si vybral Ježiš Kristus ako svojich učeníkov.
daň	Povinný poplatok štátu.
dominát	Forma vlády v Rímskej ríši, keď panovník ako Pán a Boh ovládal svoju krajinu.
edikt	Vyhláška, nariadenie.

evanjelium	Radostná zvesť; súčasť Nového zákona, obsahuje príbehy z Ježišovho života.
katapult	Staroveká vrhacia zbraň.
Koloseum	Rímska kultúrna pamiatka, amfiteáter v Ríme.
komédia	Divadelná hra s veselým dejom.
koncil	Cirkevný snem.
legát	Vyšší veliteľ rímskej légie.
légia	Rímska vojenská jednotka, základ rímskej armády.
Limes Romanus	Rímska hranica tvorená pevnosťami rôznej veľkosti, ktoré chránili rímske légie.
Mesiáš	Spasiteľ, záchranca.
nájom, nájomné	Poplatok za právo užívať dom alebo byt, platí sa majiteľovi.
principát	Forma štátneho zriadenia v Rímskej ríši.
sekta	Uzavretá náboženská skupina.
teológia	Veda zaoberajúca sa Bohom a náboženstvom.
tetrarchia	Vláda 4 cisárov.

tóga	Súčasť rímskeho odevu.
tragédia	Divadelná hra so smutným dejom.
žoldnier	Vojak bojujúci za peniaze (žold).